

Natuur.stad



PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Afgiftekantoor Antwerpen X MassPost
Erkenningsnummer: P913.972

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - JUNI 2025 - AUGUSTUS 2025 - JAARGANG 14 - NUMMER 2
VERSCHUNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

VERRASSENDE HABITATS IN DE STAD

DOE MEE MET HET 1000-SOORTENWEEKEND!

ONZE AFDELING OP 'POLITIEKE RONDE'



natuurpunt

ANTWERPEN
STAD

Achter de schermen

Een organisatie als Natuurpunt moet -als ze impact wil blijven hebben- sterk investeren in het bereiken en informeren van de bevolking én haar eigen leden. Dit tijdschrift maakt daar deel van uit, maar ook alle evenementen en activiteiten die alle Natuurpuntafdelingen en de nationale koepel organiseren. Voor Natuurpunt Antwerpen Stad was er zo op 6 april bijvoorbeeld de weer erg succesvolle inheemse plantenmarkt op de Dageraadplaats en op bladzijde 3 hiernaast vind je de activiteiten tijdens het 1000-soortenweekend van onze regionale koepel Natuurpunt Schijnvallei.

Maar... tegelijk speelt er zich achter de schermen een parallelle 'Natuurpuntwereld' af, die onbekend is voor de allermeeeste Antwerpenaren. Zo investeren we bijvoorbeeld al meer dan 9 jaar erg veel tijd en energie in het overleg rond het 'ringverhaal'. Mijn eerste gesprek met de vers geïnstalleerde intendant Alexander D'Hooghe, dateert van 22 januari 2016 en sindsdien volgden -samengeteld- maanden van vergaderen door deelname aan expertengroepen, werkgroepen, focusgroepen, werkbanken en werktafels, klankbordgroepen, ontwerpend onderzoekgroepen, bilateraal overleg, scrumsessies, ... Steevast is de -begrijpelijke- vraag van de organisatoren om discreet om te gaan met de informatie die daar wordt gedeeld

en de discussies die er plaatsvinden, maar zo blijven die inspanningen dus onopgemerkt.

Dat is ook het geval voor alle 'kleinschaliger' overleg dat we hebben (bewonersgroepen, ontwikkelaars, particulieren, stad en districten,...) en de adviezen die we afleveren om maximale winsten voor de biodiversiteit in Antwerpen te boeken. Ook dat blijft veelal 'uit het oog' van de Antwerpenaar.

En tot slot, beste lezer, wil ik ook even de spotlight zetten op het werk achter de schermen dat er voor zorgt dat onze afdeling zo efficiënt functioneert: het werk van onze communicatievrijwilligers, ons beheerteam, onze natuurstudiemensen, onze gidsen, alle vrijwilligers die misschien geen functie 'met naam' hebben, maar er wel voor zorgen dat de radertjes soepel blijven draaien door bv. te helpen bij evenementen of het kleven van adresetiketten voor dit tijdschrift, en last but not least -mag het ook eens?- mijn collega-bestuurders.

Mijn boodschap is dus samengevat: Natuurpunt Antwerpen Stad is en doet veel meer dan wat er soms al dan niet 'zichtbaar' is. Dank voor je steun!

Koen Van Keer
Voorzitter



Inhoud

Juni 2025 - augustus 2025, jaargang 14 - nummer 2

Voorwoord	2
Politieke ronde Natuurpunt in Antwerpen: deel 1	4
Algemene vergadering Natuurpunt Antwerpen Stad 7 maart 2025	6
Interview met Marleen Casteels	7
Wandeling: Schupleer-Graafweide	8
Enorme diversiteit aan habitats in Antwerpen-stad (deel 3, slot)	10
Groot kaasjeskruid	13
Achilles Cools, de kauwenman van Vlaanderen	14
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Borgerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 130.000 gezinnen, die in Vlaanderen 25.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01)
info@natuurpuntantwerpenstad.be

Vragen of opmerkingen kan u sturen naar: redactie@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 38/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidige lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuurblad als het lokale ledenblad Natuurstad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuurwinkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuurstad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg - projectnummer 7743'.

Natuurstad is het driemaandelijkse ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkt op vegetale basis door Drukkerij Gazelle. Oplage: 2810 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbstaël, Ria Van Bastelaere, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Johan Wyckmans.

Layout: Kolja Aertgeerts, Peter Kluppels

Doe een interessante biodiversiteitsactiviteit tijdens het

1000-soortenweekend Natuurpunt Schijnvallei

13 tot 15 juni 2025



Opmerking: een aantal van de activiteiten heeft om praktische redenen een maximaal aantal deelnemers. Inschrijven is gratis, maar dus verplicht.
Scan de QR-code of ga naar de website: bit.ly/BioBlitzSchijnvallei

Vrijdag 13/06

- Plantenexcursie
van 9u30 tot 12u30
De Pont/Schildehof (verzamelen aan Orangerie)
door Planten- en Zwammenwerkgroep Schijnbeemden
- Vissen-inventarisatie in Het Groot Schijn
van 10u tot 12u
Groot Schijn t.h.v. Schildehof (aan kruising Wittebrug met het Groot Schijn in Schilde)
visbemonstering door elektrisch afvissen en verwerken van de vangstgegevens
door Chris van Liefferinge, hydrobioloog Provinciaal
Instituut voor Hygiëne
- Vleermuizenwandeling
om 21u
Rivierenhof (parking Oost: Ruggeveldlaan, Deurne)
door vleermuizengids Bram van Ballaer



Zondag 15/06

- Planten en dieren van het Schijnbos ontdekken met de app Obsidentify
om 10u (tot 12u), zet alvast Obsidentify op je smartphone
Park Groot Schijn (skateboardpiste, naast Master Schmidt Hoeve)
door de vrijwilligers van het Schijnbos
- Spinnerwandeling
om 14u
Park Groot Schijn (ingang Speelbos aan de Ruggeveldlaan, schuin tegenover
de Schranshoeve)
door spinnenkenner Koen Van Keer



Zaterdag 14/06

- Vogelwandeling
om 9u
Vrieselhof, Oelegem (aan het kasteel)
door vogelgids Dirk Demey
- Vleermuizenwandeling
om 21u
De Pont en het Schildehof (parking Orangerie: De Pont 45, Schilde)
door vleermuizengids Bram van Ballaer
- Nachtvinders lokken met een lichtval
vanaf schemering tot 02u
Kleine Medelaar in Halle Zoersel (thv Kleine Medelaar 2, maar daar
is de straat erg smal en met een gracht, dus parkeer daar je wagen NIET)
Meer ruimte om te parkeren vind je aan Medelaar 9. Van daar is het een
900m wandelen naar Kleine Medelaar 2)
door specialisten Peter Van Pelt en Wim Veraghtert

Hou de website (QR-code)
in de gaten voor extra
activiteiten



Politieke ronde Natuurpunt in Antwerpen: deel 1

Tekst: Koen Van Keer

Na elke gemeenteraadsverkiezing gaan de zes Antwerpse Natuurpuntafdelingen gezamenlijk praten met het nieuwe bestuur. Dit voorjaar gingen we alvast langs bij de schepenen Janssens, Bachar en Casier.



Karim Bachar (©Stad Antwerpen)

Karim Bachar (Vooruit): schepen voor leefmilieu

Midden maart waren we met de zes Natuurpuntafdelingen die actief zijn op het grondgebied van de stad Antwerpen te gast op het gemeenschappelijk kabinet van de Vooruit-schepenen voor de stad Antwerpen.

Het kabinet Leefmilieu is voor Natuurpunt belangrijk voor alles wat met groen- en natuurbeleid te maken heeft, en het is ook het kabinet dat het initiatief nam tot de bouw van het Natuurhuis Brialmont. Daar zal Natuurpunt Antwerpen Stad een educatieve werking rond natuur in de stad ontwikkelen. We legden schepen Bachar vanuit onze lokale afdeling onder meer volgende zaken voor:

- De aanbesteding voor de bouw van het Natuurhuis loopt enige vertraging op door de zoektocht naar een geschikte aannemer. We vroegen de schepen om er mee op toe te zien dat bij onderhandelingen en desgevallende besparingen minimaal wordt ingeboet aan de kwaliteit van het bouwproject.
- Ook het belang van de uitvoering van het Antwerpse Klimaatplan werd door ons benadrukt. We zijn alleszins blij met de toevoeging van het thema 'biodiversiteit' via de komende update van het Klimaatplan 2030.

- We sloten ons tenslotte aan bij de vraag van de collega's van Hobokense Polder om ook in onze reservaatdelen een 'no go'-zone in te stellen voor steps.



Patrick Janssens (©Stad Antwerpen)

Patrick Janssens (Vooruit): schepen voor stadsontwikkeling

Het Natuurpuntbezoek aan schepen Janssens had plaats op hetzelfde moment. Hem legden we onder meer volgende kwesties voor:

- De oprichting van een stedelijke 'Grondenbank'. Onder meer in het kader van de werken van De Grote Verbinding (Ringparken, overkappingen,...) zullen heel wat bomen in het bermenlandschap van de Antwerpse ring moeten sneuvelen. Onder meer de aanleg van een geluidsmuur langs de ring en ook van het 8 meter brede ringpad, zal kappingen vergen. We vroegen de schepen er mee op toe te zien dat boscompensaties in dit verband niet ver van de stad zouden gebeuren, en dat de bosbalans in de Antwerpse regio minstens niet de negatieve kant zou uitslaan. De aanleg van een grondenbank in en vlakbij Antwerpen kan hierbij helpen.

- De Antwerpse stedelijke administratie ontwikkelde in het verleden in samenwerking met Natuurpunt een degelijk Bovenlokaal Groenplan voor de stad. Van de uitvoering van de acties die aan dat plan verbonden werden, mag meer werk gemaakt worden. Dat vereist niet alleen de toekenning van een budget, maar ook van een concrete timing. Zoniet zal dat plan 'dode letter' blijven.
- We herhaalden ook onze oude vraag voor de aanwerving van een stadsecoloog/natuurregisseur die er onder meer kan op toezien dat natuur en ecologie volwaardig worden gewogen in stadsontwikkelingsprojecten en die kan toekijken op de uitvoering van het Antwerpse Bovenlokaal Groenplan, natuuradviezen kan afleveren in vergunningsprocedures enz.
- In het kader van De Grote Verbinding zou er op termijn meer groene ruimte aan de stad toegevoegd worden. Dat leidt onder meer tot uitdagingen met betrekking tot beheer door de Antwerpse groendienst. We hebben vanuit Natuurpunt Antwerpen Stad gepleit voor maximaal 'natuurbeheer' in deze 'nieuwe' groene zones, zodat ze ook reëel bijdragen aan de biodiversiteit in de stad. Ook vroegen we aandacht voor de ecologische connectiviteit doorheen heel die ringzone, met een aantal knelpunten (zoals het ontbreken van een 'groene brug' over het Albertkanaal) die nog verhinderen dat we een ecologische doorstromingsmogelijkheid creëren vanaf de Hobokense Polder tot aan de Oude Landen.
- Tot slot pleitten we voor een nog ruimer aanbod aan inheemse planten bij aanplantingsprojecten in de stad. De stad legde hierin al een belangrijke weg af, maar één en ander kan nog ambitieuzer. De bevoegdheid voor parken en plantsoenen ligt weliswaar bij de districten, maar het is nog steeds de stedelijke groendienst die adviseert over plantenkeuzes en de werken ook uitvoert.

Ken Casier (N-VA): schepen voor groen, stads- en buurtonderhoud

Eind maart gingen we dan langs bij schepen Ken Casier. Dit kabinet is belangrijk voor Natuurpunt Antwerpen Stad, onder meer in volgende dossiers:

- De oude dokken in het noorden van het Antwerpse stadscentrum werden recent door het Havenbedrijf overgedragen aan de Stad. We werken aan een Natuurpunt-label met betrekking tot de waardevolle muurflora op die dokken. Dat moet helpen om deze vegetaties op te waarderen, ook door sensibilisering van het brede publiek en andere 'gebruikers' van de dokken.

In een volgend nummer van Natuur.stad brengen we summier verslag uit van de gesprekken met enkele districtschepen bevoegd voor het groen in de districten die (gedeeltelijk) binnen het werkingsgebied van Natuurpunt Antwerpen Stad vallen.



V.l.n.r. Raf Van Der Veken, Els Claus, Hugo Waeterschoot, Ingrid Vanstraelen, Ken Casier en Willy Ibens tijdens overleg op het kabinet Casier, 31.03.2025 (foto: Koen Van Keer)

Algemene vergadering Natuurpunt Antwerpen

Stad 7 maart 2025

Tekst: Marc Van Outryve



Onze jaarlijkse AV gebeurde opnieuw in de stemmige kelders van De Groene Waterman. Voorzitter Koen Van Keer lichtte het beleid toe van 2024-25. Dit jaar start de bouw van het Natuurhuis in Park Brialmont. Mede dankzij ons komen in de Ringparken ecopassages voor de fauna van het ringbermenlandschap. Chantal Van Gool overliep de geslaagde activiteiten van onze natuurstudiewerkgroepen De Stadsmus (vogels) en FONAS (planten). Co-conservator Koen beschreef het beheer van ons natuurreservaat Wolven-

berg-Brilschans, met de bestrijding van exoten als Japanse duizendknoop, het maaibeheer met creatie van bloemrijke hooilandjes, het uitspitten van opslag en het verwijderen van zwerfvuil. Marc Andries organiseerde boeiende lezingen over hommels & hoornaars en over otters & bevers. Thans loopt de cursus 'Ik word Wolvenberger', ideale voorbereiding op het gidsen aldaar. Ondervoorzitter Johan Wyckmans besprak de geslaagde 10^{de} inheemse plantenmarkt 2024 op de Dageraadplaats. Hij belichtte ook onze maandelijkse nieuwsbrief en de sociale media, gecoördineerd door Christiane Lobbstaël. Penningmeester Ludwig Van den Eynde overliep onze gezonde financiën, met het succesvol steunfonds voor het Natuurhuis.

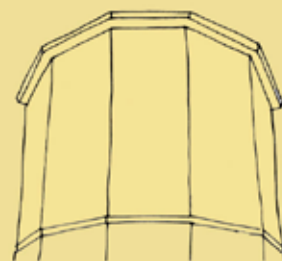
Alle bestuursleden werden met vlag en wimpel herkozen, samen met de beloftevolle bestuurskandidate Marleen Casteels. Nadien gaf Chantal een prachtige lezing over vogels in de stad. Ze nam ons mee op excursie met watervogels aan het Lobroekdok, trekvogels aan de Oosterweelbocht, slechtvalken aan het Loodswezen en zangvogels in de parken, om te eindigen in de Wolvenberg met de o.a. de ijsvogel. Tenslotte genoten we allen van een lekker hapje en drankje, bij een gezellige babbel. Dank aan al onze vrijwilligers! ■

Natuurwandelingen in het Antwerpse door de VMPPA (Vereniging voor Milieueducatie Provincie Antwerpen)

- 09/06/2025 om 14u00. Bloemenpracht en stilte op het kerkhof. Park Groot Schijn (Master Schmidthoeve, aan Skatepark, Ruggevelaan 488/9, Deurne)
- 14/06/2025 om 14u00. Bomen zoveel meer. Steytelinckpark (Kerk Sint-Bavo, Sint-Bavostraat 18, Wilrijk)
- 13/07/2025 om 10u00. Toekomst van dit gebied. Fortvlakte Wijnegem (Kruispunt Houtlaan/Ertbruggestraat, verkeerslichten aan de kant van bedrijf Manna, Wijnegem)
- 24/08/2025 om 10u00. Feest 50 jaar Vrieselhof. Bezoekerscentrum Vrieselhof
- 30/08/2025 om 14u00. Een golf van natuur, op ontdekking in het Cleydaelbos. Cleydaelbos Aartselaar (Natuurgebied Cleydael, Cleydaellaan, Aartselaar, recht over golfterrein)
- 27/09/2025 om 14u00. Op reis met bomen. Nachtegalenpark (Parking Den Brandt, Beukenlaan 12, Antwerpen)
- 14/09/2025 om 10u00. Herfst in het fort. Fort 4 - Mortsel (Hoofdingang Fort 4 Krijgsbaan 212, Mortsel)



Tenzij anders vermeld, melden wandelaars zich gewoon aan op de vertrekplaats van de respectievelijke wandeling en is inschrijven niet verplicht. Voor meer info: vmpa-antwerpen-centrum@vmpa-vzw.be of via 0470-13 60 24.



VITIS

eten + drinken

open

don-vrij — 1600u

zat-zon — 1130u

wij proberen zoveel mogelijk met lokale producten te werken

allergenen — vraag info aan de bar
reservaties — 0490 43 43 46

www.vitis-eten-en-drinken.be

Generaal Drubbelstraat 128, Berchem

Interview met Marleen Casteels

Tekst: Marc Van Outryve

Marleen is recent als nieuw bestuurslid van onze afdeling verkozen. Tijd dus om met deze sympathieke dame kennis te maken.

Wanneer ontstond je interesse voor de natuur, Marleen?

Als 5-jarige kleuter lag ik in de tuin thuis in Hofstade op mijn buik naar mieren te kijken. In de lagere school was ik gefascineerd door documentaires van Cousteau en

lichtpollutie. In onze stadstuin in Berchem stoeien mezen, mussen en een roodborstje, zelfs een sperwer kwam op bezoek.

Hoe werd je actief in een natuurvereniging?

Sedert 2019 werk ik in Kapellen als vrijwilliger in het VOC 'Wilde dieren in nood'. We verzorgen gekwetste en zieke dieren, ook verkeersslachtoffers. Ik volgde ook een cursus natuurgids in De Liereman (Oud-Turnhout). Later nam ik deel aan natuurwandelingen bij Natuurpunt Antwerpen Stad. Via voorzitter Koen en secretaris Christiane werd ik er vorig jaar vrijwilliger. Ik hielp mee bij de leuke afsluitvergadering van vogelwerkgroep De Stadsmus, met de boeiende lezing van Maarten Mortier over slechtvalken in onze stad.

Wat zijn je plannen als bestuurslid bij NAS?

Ik wil me actief inzetten voor de promotie bij het grote publiek van ons natuurdomein Wolvenberg. Veel te weinig stadsgenoten kennen dit prachtige gebied. En niet alle wandelaars respecteren er de natuur. In de cursus 'Ik word Wolvenberger', krijgen we de ideale voorbereiding om er te gidsen. Het Natuurhuis in het nabije Park Brialmont biedt mooie perspectieven als natuurclubhuis en als kennismaking met natuur in de stad, voor jong en oud. Ik wil de mensen geen 'klimaatstress' bezorgen, wel interesse, respect en liefde voor de natuur.

Tips om Antwerpen te vergroenen?

Dit blijft een absolute noodzaak. Helaas zijn er ook gemiste kansen, zoals het Operaplein. Ik ben benieuwd naar de geplande groenvoorziening op de Groenplaats en het ecologisch beheer van de nieuwe Ringparken. Via Koen hebben we ook een stem bij de plannen hieromtrent.

Wil je nog iets kwijt, Marleen?

Leer de natuur kennen, van jongs af. Scholen, ouders en verenigingen spelen hierbij een cruciale rol. Het is hoog tijd dat we meer jonge mensen aantrekken. Informatie en contact met hen kunnen vlot en efficiënt via onze sociale media. Bij elke natuuruistap leer je iets. ObsIdentify is een gepaste app bij determinatie van planten en dieren, met app Merlin herken je vogelgeluiden. Natuur werkt helend. Niks beter dan een uurtje of twee in het groen om de stress uit je lijf te krijgen. ■



Marleen (foto: Marleen Casteels)

Attenborough. Ik bezat het boek 'Gorilla's in de mist' van Dian Fossey in 5 talen en wou zoals zij gedragsbiologe worden. Later, als juf van de derde graad, werd ik verantwoordelijke van MOS (milieu op school). We organiseerden de recyclage van afval, natuurwandelingen, onthardden de speelplaats en brachten nestkastjes aan rond de school.

Nu leef ik me uit in onze natuurtuin in Ligneuville, bij Malmédy. Vogels smullen er van onze fruitbomen. Kikkers, padden en salamanders gedijen in onze aangelegde poelen. We genieten er van een unieke sterrenhemel, zonder nachtelijke

Schupleer-Graafweide

Tekst: Ria Van Bastelaere

Schupleer-Graafweide is een natuurgebied in Grobbendonk en Vorselaar. Het wordt beheerd door Natuurpunt Vorselaar en bestaat uit vochtige hooilanden, broekbossen en de overgang naar zanderige bossen, duinen en vennen van de Kempense Heuvelrug. Het natuurgebied op de linkeroever van de Kleine Nete beslaat een oppervlakte van 120 hectare en omvat verschillende historische sites (priorije Ten Troon, kasteelhoeve d'Ursel).

Dieren en planten

De afwisseling van landschappen zorgt voor een rijke biodiversiteit. In natte gebieden groeien waterdrieblad, veenpluis en de zeldzame slangenwortel, terwijl rond de vennen zonnedauw en orchideeën bloeien. In de nazomer kan je onder andere de houtpantserjuffer spotten. De boompieper zingt hier in de lente, terwijl roodborsttapuit, kievit en torenvalk tot de broedvogels behoren. In de winter strijken grote zilverreiger en watersnip neer. Haas en ree komen vaak voor, en 's nachts jagen bunzing, hermelijn en vos. De visrijke beken trekken ijsvogels aan, en bevers hebben er zich gevestigd.

Het gebied

Tot begin vorige eeuw werd hier moerasijzererts gewonnen. Het transport over grachten en beken heeft bijgedragen aan het natte karakter van de regio. De ijzerhoudende bodem stuwt kwelwater op, waardoor het gebied in de winterperiode overstroomt en fungeert als natuurlijke waterbuffer.



Schapenstal (foto: Norbert Willaert)

Rond de stal vind je ook enkele amfibieënpoelen, de eerste Vlaamse vleermuizentoren en een kruidentuin. Deze verwijst naar de volksgenezeres Mie Broos die begin 20ste eeuw in de omgeving leefde en waarnaar de grote wandeling door het Schupleer genoemd werd.

Praktisch

Het hele jaar vrij toegankelijk op de wandelpaden. Stevige wandelschoenen aangeraden.

Honden welkom aan de leiband op de Mie Brooswandeling (paars). Op een deel van de Derde Beekwandeling (geel) zijn honden niet toegelaten.

Derde Beekwandeling, 3.78km, gemiddeld 60 minuten wandeltijd. Volg de wandelknooppunten 50 - 40 - 42 - 43 - 94 - 44 - 43 - 41 - 40 - 50.

Mie Brooswandeling, 8.67km, gemiddeld 130 minuten wandeltijd. Volg de wandelknooppunten 50 - 40 - 41 - 42 - 43 - 94 - 28 - 73 - 2 - 98 - 44 - 43 - 42 - 41 - 40 - 50.

Startpunt: Dijkbaan 43, Vorselaar.

Suggestie voor het **openbaar vervoer**: neem aan het Centraal Station in Antwerpen bus X42 richting Herentals Station en stap af aan de halte Vorselaar Goorbergenlaan. Dan is het nog 10 minuten wandelen tot het startpunt.



Houtpantserjuffer (foto: Jeroen Vermeulen)

Wandelingen

In het gebied zijn er verschillende uitgestippelde wandelingen, waaronder de Mie Brooswandeling en de Derde Beekwandeling.

Aan het startpunt van deze wandelingen vind je de Schapenstal. Een eiken gebinte van een 18de-eeuwse stal werd met aloude technieken door tientallen vrijwilligers in zijn authentieke vorm terug opgebouwd. Een gedeelte ervan wordt gebruikt als schaapskooi voor de kudde Kempense heideschape die het natuurgebied begraast. Hij functioneert ook als ontmoetingsruimte. Je vindt er een kleine tentoonstelling over de historische ijzermaalwinning in het Schupleer.

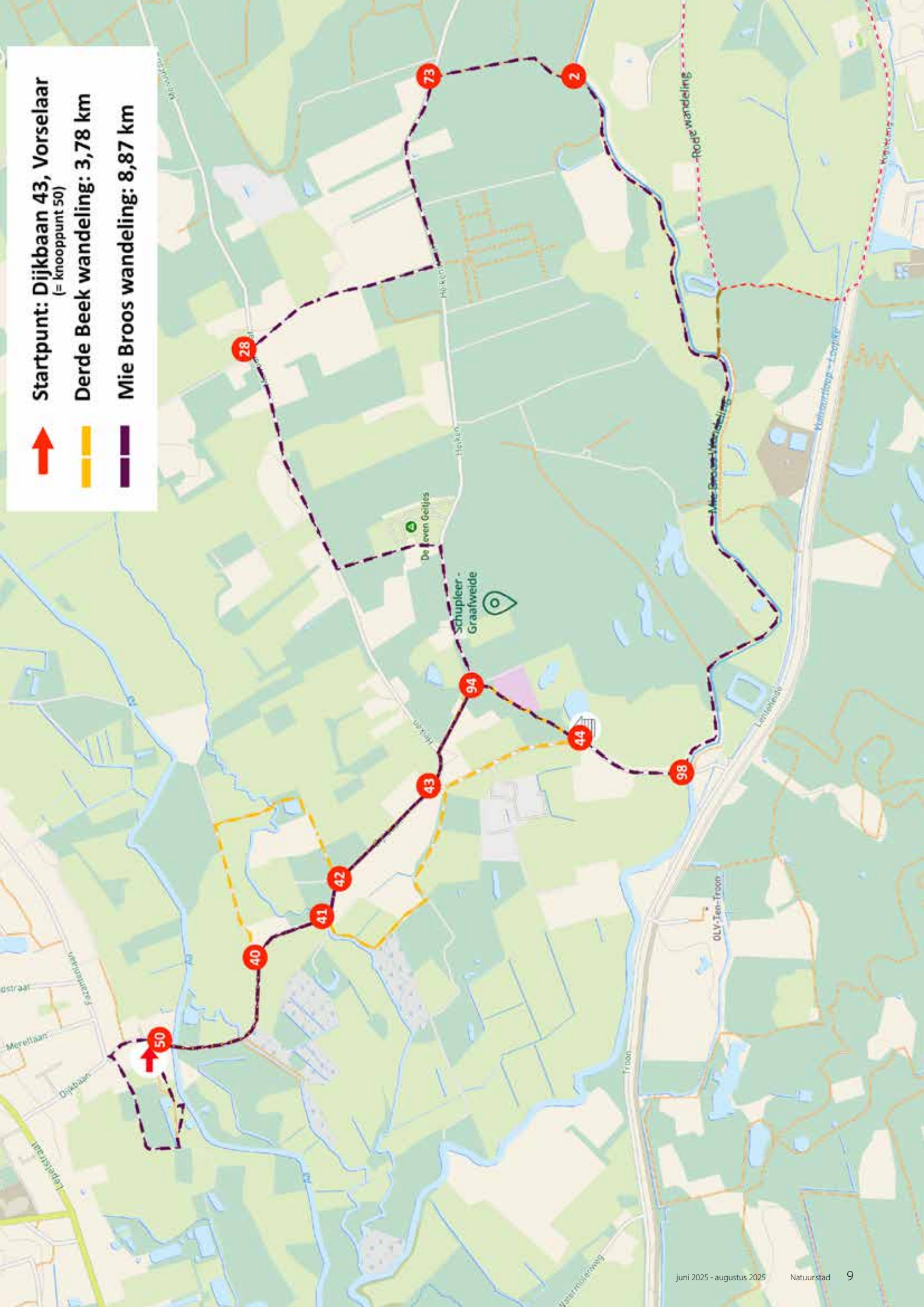


Ijsvogel (foto: Jeroen Vermeulen)

Startpunt: Dijkbaan 43, Vorselaar
(= knooppunt 50)

Derde Beek wandeling: 3,78 km

Mie Broos wandeling: 8,87 km



Enorme diversiteit aan habitats in Antwerpen-stad (deel 3, slot)

Tekst: Koen Van Keer

In de vorige nummers van Natuur.stad behandelden we de stedelijke habitats 'buitenkant gebouwen', 'binnenkant gebouwen', 'parken', 'kloostertuinen', 'stadstuinjes', 'plantsoenen' en '(spoor)wegbermen'. Hoewel er nog vele meer zijn, eindigen we onze reeks met de habitats 'serres', 'groendaken' en 'braakgronden'.



Voormalige braakgrond aan de noordelijke binnenstad (foto: Koen Van Keer)

Serres, een buitenbeentje

Verwarmde serres associëren we natuurlijk met sier- of voedselgewassen die we er bewust houden omdat ze de warmte nodig hebben om te overleven of om een groei-onderbreking vanwege de koudere seizoenen te vermijden. Toch is er nog heel wat anders gaande in die zeer 'kunstmatige' omgeving. Naast de levensvormen die we er als mensen bewust in onderbrengen, is er ook 'wilde' natuur aanwezig. Het gaat in dat geval meestal om exotische planten en dieren, dus organismen die via menselijk transport in onze streken zijn beland.

Ook nu nemen we er even het uitgebreide Antwerpse spinnenonderzoek bij ter illustratie: soorten die enkel in deze habitat werden aangetroffen, zijn de mooie kasspringspin en de kaskaardespin. Die laatste vind je ook in werkelijk elk tuincentrum, maar hoewel ze al voor het eerst in België wordt opgemerkt in 1984, en zich binnen verwarmde constructies massaal voortplant, lijkt ze zich na al die tijd nog steeds niet buiten die beschutte omgevingen voort te planten. Dat doen andere 'serresoorten' wel degelijk en het bekendste voorbeeld is vermoedelijk de broeikasspin. Zij kreeg vroeger om voor de hand liggende redenen die naam, maar ondertussen wordt ze heel vaak buiten serres en gebouwen tout court aangetroffen.

De belangrijkste oorzaak moet niet ver gezocht worden: de klimaatverandering.

Enkele serres die binnen het spinnenonderzoek bezocht werden, zijn die van Plantentuin 'Den Botaniek' aan de Leopoldstraat en die van de Antwerpse Zoo.

Groendaken

In een stad als Antwerpen bieden groendaken enorme mogelijkheden voor biodiversiteit. Gelukkig voorziet de Antwerpse bouwcode de aanleg van groendaken op platte dakconstructies. Jammer genoeg zijn veel aangelegde groendaken nog te 'extensief'. Dat wil zeggen dat er veelal sedum-beplanting wordt gebruikt en dus niet de wildere inheemse grassen en kruiden die beter zijn voor de stedelijke biodiversiteit.

De keuze voor een extensief groendak is veelal ingegeven door praktische redenen: vooreerst is er een dunnere grondlaag nodig voor de groei van sedum dan voor grassen en kruiden, wat maakt dat meer dakconstructies het bijkomende gewicht



Gewone stekelpoot (foto: Gilbert Loos)



Arachnoloog Herman Vanuytven zoekt spinnen op een stuk braakgrond in de binnenstad (foto: Koen Van Keer)

beter kunnen dragen. Daarnaast vergt een extensief groendak minder onderhoud dan eentje dat meer intensief is. Goed nieuws is alleszins dat onderzoek aan de universiteit van Hasselt aantoonde dat een groenruimte 'op hoogte' niet noodzakelijk een lagere biodiversiteit bevat dan eentje op 'gelijkvloers' niveau. De omstandigheden op daken zijn wel vaak verschillend van



Kasspringspin (foto: Gilbert Loos)

die op de grond: vaak hebben zon en wind er meer vrij spel, wat resulteert in een warmere, drogere omgeving. Het was dus waarschijnlijk geen toeval dat onderzoekers er in 2020 een exemplaar aantroffen van de kleine broeikasspin. Dat is een spin die voorheen enkel gekend was van verwarmde serres. Evenmin toeval was het waarschijnlijk dat de daktuin waar de kleine broeikasspin werd gevonden, zich op minder dan 200 meter afstand bevond van een grote populatie van deze soort: de serres van de Antwerpse Zoo.

Braakgronden

Ze worden door sommigen wel eens 'stadskankers' genoemd, maar braakgronden in de stad zijn zeker niet altijd iets negatiefs. Doordat de natuur er -weliswaar vaak tijdelijk- meer haar gang kan gaan, worden het voor veel planten en dieren dikwijls veilige havens ('refugia'), tijdelijke habitats of stapstenen die ze kunnen gebruiken om zich te handhaven of verspreiden in de stedelijke omgeving. Niet minder dan 15 soorten die op de Rode lijst staan werden tijdens het bovengenoemde



Kaskaardespin (foto: Marianne Horemans en Paul Wouters)

Antwerpse spinnenonderzoek op braakgronden aangetroffen en 7 soorten werden in geen enkele andere Antwerpse habitat gevonden. Dat zijn mooie indicaties voor het belang van deze habitat voor Antwerpen. Logischerwijs zijn het vaak soorten die bekend zijn van 'ruigtes', maar braakgronden kunnen afhankelijk van de lokale omstandigheden bv. ook een vochtige habitat vormen en laat er nu net aan die habitats een gebrek zijn in Antwerpen. Typische braakgrondsoorten bij de spinnen zijn in Antwerpen de gewone stekelpoot, het stekelrugje en het prachtpalpje.



Prachtpalpje (foto: Gilbert Loos)



VANUIT 'T STAD DE NATUUR IN? MET EEN FIETS VAN DE GEUS BEN JE ER ZO!

Al meer dan 40 jaar zijn wij jouw fietsenwinkel in en rond Antwerpen. Met welke fiets trek jij de natuur in: de stadsfiets, e-bike, reisfiets, gravelbike, racefiets, bakfiets of vouwfiets? Bij Fietsen De Geus helpen we je kiezen.



PLAN EEN GRATIS
TESTRIT IN EEN VAN
ONZE 4 WINKELS



Voor elke verkochte fiets planten wij, samen met Go Forest, één boom. Dit komt neer op circa 3.500 bomen per jaar! Waarom wij dit doen lees je op fietsendegeus.be/go-forest.

ONTDEK ONS GAMMA
EN ALLE FILIALEN OP

FIETSENDEGEUS.BE

Groot kaasjeskruid

Tekst: Marc Van Outryve

Groot kaasjeskruid is een plant die van licht en warmte houdt. Je vindt ze dan ook regelmatig in de bebouwde stadskom rond muren, op voetpaden en rond boomvoeten.

Overal thuis

Groot kaasjeskruid dankt zijn Nederlandse naam aan de vruchten, die eruit zien als een kleine kaasbol met zichtbare deelvruchten. Deze inheemse plant is overal thuis: zowel in de vrije natuur, als langs wegen en nabij woningen. Ze gedijt goed op voedselrijke, vochtige en vaak omgewerkte grond. De mooie bloemen zijn roze-lila, met 3 donkere strepen in de lengte.

Er bestaan evenwel heel wat cultivars, die vooral in steden kunnen verwilderen. Ze vallen op door hun bloemkleur. Meest voorkomend is de donkerpaarse variant. Al deze cultivars worden 'tuinkaasjeskruid' genoemd. In Antwerpen zijn er ook waarnemingen van het mediterrane 'zuidelijk kaasjeskruid', met gedeeltelijk vergroeide bijkelkbladeren en viltige beharing. Al deze soorten zijn soms moeilijk van elkaar te onderscheiden.

Een echte honingplant

Groot kaasjeskruid is een honingrijke plant, met overvloedige nectar. Ze is dus zeer aantrekkelijk voor bijen en hommels. Zelfs in de late namiddag, wanneer de bloem zich begint te sluiten, steken de bijen hun tong tussen de kelkbladen door in de bloem, om de nectar te komen opzuigen. Intussen zorgen ze ook voor de bestuiving, de plant is hiervoor trouwens volledig van insecten afhankelijk.

De helmknoppen ontwikkelen zich inderdaad eerst, terwijl de (vrouwelijke) stempels nog in de meeldraadkoker zijn opgesloten. Nadat de insecten met het stuifmeel aan hun lichaam de bloem verlaten, buigen de lege meeldraden zich naar buiten en naar onder. Zo komen de stempels vrij in het midden van de bloem, klaar om via insecten het stuifmeel van andere bloemen te ontvangen. Aldus treedt er stuifbestuiving op en geen zelfbestuiving. Groot kaasjeskruid is ook de waardplant voor rupsen van de distelvlinder en het kaasjeskruidikkopje.

Groot kaasjeskruid (foto: Quinten Lengeler)



Bloemen en bladeren van groot kaasjeskruid (foto: Hugo Bender)

Lekker en gezond

Van het groot kaasjeskruid zijn zowel de bladeren, de bloemen als de zaden eetbaar. Van de bloemen kan je geurende thee maken, de bladeren zijn lekker als groente. De zaadjes werden vroeger door kinderen verzameld, als 'klein brood'. In het Midden-Oosten wordt de plant vooral tijdens de winter (in de zomer droogt de bodem te veel uit) geplukt als welkome aanvulling in verschillende gerechten.

In het oude Rome heette de plant '*Herba omnium morbum*', kruid voor alle ziekten. Het werd vooral gebruikt bij darmklachten en baarmoederaandoeningen. De plant bevat etherische oliën, flavonoïden, caroteen en de vitamines A, B1, B2, en C.



Bloem groot kaasjeskruid (foto: Hugo Bender)

GROOT KAASJESKRUID

Wetenschappelijke naam	<i>Malva sylvestris</i>
Familie	Kaasjeskruidachtigen (<i>Malvaceae</i>)
Voorkomen	wegen, dijken, akkers; steden++
Hoogte	30-120 cm
Bladeren	nier- tot cirkelvormig; 3- tot 7-lobbig zaagvormige rand; behaard
Bloeiperiode	juni-september
Bloemen	roze-lila, met donkere lengtenerven gesteeld, 2-3 in bladoksels kroonbladen 3-4 x langer dan kelkbladen
Vrucht	gerimpeld, kaal; kleine dopvruchtjes

Achilles Cools, de kauwenman van Vlaanderen

Tekst: Annelien Vancauwenberghe

Vogelkunstenaar. Zo omschrijf ik Achilles Cools het liefst. Kauwen staan centraal in zijn werk. De bijzondere band die hij door de jaren heen met deze vogels opbouwde, heeft hem diepgaande inzichten gegeven in de complexe relatie tussen mens en dier.

Wat maakt de kauw zo bijzonder voor jou?

Achilles: Van kinds af ben ik altijd gefascineerd geweest door alles wat ik in mijn onmiddellijke omgeving zag. Mijn jeugdige wens was altijd om een echte vriendschap te sluiten met een wild dier. Jarenlang heb ik vriendschappen gesloten met verschillende kauwen, gebaseerd op wederzijds onvoorwaardelijk vertrouwen.



Kauw (foto: Chantal Van Gool)

Als een kauw zo'n diepe band ontwikkelt met een mens, kan die dan nog leven tussen zijn soortgenoten?

Achilles: Als ze langere tijd bij mensen zijn, dus handtam en volledig ingeprent op mensen, kunnen ze niet zomaar vrijgelaten worden zonder grote risico's. Het is dan voor hen moeilijk om zich te integreren in een kolonie. Later in hun leven richten deze vogels hun sociale en seksuele gedragingen op de soort die ze als jong hebben gekend. We spreken dan over het verschijnsel *inprinting* of *fixatie*. Toen

onze dochter een jonge, gevonden kauw kreeg, hebben we deze met veel geduld en zorg opgevoed.

De kauw werd snel afhankelijk en volgde haar overal. Voor deze inprentkauw is er weinig hoop op een echt natuurlijk bestaan. Wij hebben er, via mijn vogelasielen in de tuin, vele kunnen opvangen. Door de aanwezigheid van andere *kauwkes* konden ze geleidelijk aan wennen aan hun soortgenoten. Met de nodige tijd kon de inprent afgeleerd worden.



Wat vertellen ons de kwetterende kauwen?

Achilles: Er zijn veel variaties op de bekende 'kauw'-roep, waaraan de vogel zijn naam te danken heeft. De meeste geluiden zijn kort, hoog en minder uitbarstend dan andere kraaiachtigen. Kauwen zijn ook ware meesters in het imiteren. Ik heb kauwen gehoord die huisdieren, machines en andere geluiden imiteren.

Kauwen staan bekend om hun intelligentie. Je hebt een spiegel gebruikt om te onderzoeken hoe ze op hun eigen beeld reageren. Wat heb je ontdekt?

Achilles: In het begin beschouwden ze hun spiegelbeeld als een indringer. Ze keken achter de spiegel, alsof ze wilden zien



Hartendief (Achilles Cools)

waar de 'andere vogel' vandaan kwam. Later leerden ze het verschil tussen rivalen en hun eigen spiegelbeeld.

Veel mensen weten dat kauwen in groepen leven. Waarom is het belangrijk dat er een duidelijke hiërarchie is binnen zo'n groep?

Achilles: De hiërarchie zorgt ervoor dat iedereen zijn plek kent en dat voorkomt ruzies. Wanneer een onbekend wezen verschijnt, volgen jonge kauwtjes het gedrag van de leidende kauw. Dit leren berust op een werkelijk leren en niet op aangeboren 'weten'. De hiërarchie beschermt ook de zwakkere leden van de groep.

Kan een vrouwelijke kauw een hogere rang krijgen binnen de kolonie?

Achilles: Kauwen vormen levenslange paren, waarbij het vrouwtje dezelfde rang krijgt als het mannetje. Ze toont haar stijging in rang door agressie tegen andere leden van de kolonie.

De afgelopen jaren zie ik de kleine, zwarte vogels met hun grijs kapje steeds vaker in de stad. Klopt mijn gevoel dat kauwen meer en meer voorkomen?

Achilles: De kauwenpopulatie is de laatste jaren inderdaad gegroeid. Deze vogels hebben een geweldig aanpassingsvermogen. Van nature broeden kauwen in boomholtes, waarbij oude populieren en knotwilgen hun favoriete broedbomen zijn. Ze hebben in onze moderne bouwstijl nieuwe mogelijkheden ontdekt: ze duiken in schoorstenen en dakranden.

Waarom mogen we de rol van de kauw in ons ecosysteem niet onderschatten?

Achilles: Door hun gevarieerd dieet vervullen ze verschillende ecologische functies. Ze voeden zich met alles van zaden en vruchten tot insecten en zelfs kadavers, een nuttige opruimfunctie. De kauw speelt dus niet alleen een unieke rol in het ecosysteem, maar is ook een fascinerende en intelligente metgezel, die ons voortdurend herinnert aan de diepe verbondenheid tussen mens en natuur. ■



Schilderij Achilles Cools (©Achilles Cools)

Lezing Achilles Cools 14/9/2025

Op zondag 14 september 2025 nodigt Vogelwerkgroep De Stadsmus de schrijver Achilles Cools uit in het 't Oud Kapelleke voor een boeiende lezing, 'Kauwen in de spiegel'. Beeldend kunstenaar en schrijver Achilles Cools is bekend met zijn kauwen. Al jaren brengt hij kunst en kauw tot een geheel. Maar hij is ook een rasverteller en publiceert enkele boeken over deze kraaiachtige vogels die de mens een spiegel voorhouden. Schrijf

je dus zeker tijdig in via de website van Natuurpunt.

Deuren open: 14u00
Start lezing: 14u30
Pauze voorzien van 15 minuten,
gevolgd door een vragenronde
Einde: 16u30
Inkom: 8€, inclusief 1 drankje

Lees Natuur.stad digitaal

3.000 gezinnen ontvangen vier keer per jaar een tijdschrift met 16 pagina's. Hoeveel ton papier kruipt daarin? Onze drukker werkt met chloorvrij 100% gerecycleerd papier, maar toch... Natuur.stad wil zijn ecologische voetafdruk verkleinen en daarom willen we onze leden graag vragen te overwegen om hun abonnement-op-papier om te zetten in een digitaal abonnement. Je krijgt dan telkens een prima verzorgde pdf opgestuurd. Zo help je onze druk- en verzendingskosten te verlagen en kunnen we meer geld stoppen in onze core business: natuur beschermen.

Wil je mee overstappen op digitaal?
Geef ons een seintje via info@natuurpuntantwerpenstad.be.

Activiteitenkalender

JUNI – JULI – AUGUSTUS – 1STE HELFT SEPTEMBER 2025

Voor de volledige agenda en de meest recente info zie www.natuurpuntantwerpenstad.be

Juni 2025

- 1** Hommelzoektocht in de Wolvenberg.
Ingang Brialmontpark/Wolvenberg, van 14.00 uur tot 16.30 uur, gratis. Inschrijven via:
<https://www.natuurpunt.be/agenda/hommelzoektocht-in-de-wolvenberg-20888>

13-14-15

1000-soortenweekend of BioBlitz in de drie lokale Natuurpuntafdelingen (Voorkepen, Schijnbeemden, Antwerpen Stad), met focus op de riviervallei van het Groot Schijn.

Alle info op:

<https://schijnvallei.be/nieuws/save-the-date-1000-soortenweekend-schijnvallei> en op onze sociale media

- 13** FONAS - Floristisch monitoren - Plantenexcursie - De Pont en Park Schildehof
Afspraak om 9.30 uur aan Schildehof, Oranjerie, De Pont 45 te 2970 Schilde
Meer info via: derycke.joris@gmail.com
- 14** FONAS - Floristisch monitoren - Plantenexcursie - Vorse Beemden - richting Kleine Medelaar
Afspraak om 9u30 aan schuilhut Vorse Beemden
Meer info via: derycke.joris@gmail.com
- 14** FONAS - Floristisch monitoren - Plantenexcursie - Spoor Oost
Afspraak om 14.00 uur aan de gele kranen, ter hoogte van de Buurtspoorweglei
Meer info via: derycke.joris@gmail.com

Juli 2025

- 6** Gierzwaluwenwandeling in 't stad.
Inschrijven en alle info via:
jupeke@hotmail.com

Augustus 2025

- 28** Etiketten kleven, start om 18.30 uur
Locatie: 't Oud Kapelleke, Ferdinand Coosemansstraat 127, Berchem

September 2025

- 13** Infosessie 'Natuur.stad', van 10.30 uur tot 12.30 uur. Meer info op onze sociale media

BEHEER WOLVENBERG

Beheerdagen op zondagvoormiddag.
Meer info en beheerdata op:
<https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/>
Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug - Singel
Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje kan. Werkhandschoenen krijg je ter plekke.

DE STADSMUS

Vogeltellingen

Iedere eerste zondag van de maand van 8.30 uur tot 11.00 uur

1 juni: Nachtegalenpark, samenkomst t.o.v. ingang park Den Brandt - Beukenlaan

7 september: Park Spoor Oost en Noord, samenkomst Bar Noord

Uitstap

8 juni: excursie Zouweboezem, bijzondere broedkolonies, van 7.30 uur tot 18.30 uur. Info en inschrijven via website

Varia

vrij-za-zo 13 tem 15 juni: 1000-soortenweekend, inventarisaties en vogelwandeling Uren & locatie op website en Fb

zaterdag 23 augustus: slaapplaatsstelling halsbandparkieten

Aanmelden via

vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be
Uren & afspraakplaats na aanmelding

maandag 8 september: vanaf 19.30 uur
Herfstvergadering in 't Oud Kapelleke, Ferdinand Coosemansstraat 127, Berchem

zondag 14 september:

van 14.00 uur tot 16.30 uur

Lezing 'Over kauwen'

Gastspreeker Achilles Cools - inkom € 8, inclusief 1 drankje

Locatie: 't Oud Kapelleke, Ferdinand Coosemansstraat 127, 2600 Berchem

Info en inschrijven volgen op onze website.

Meer info over al onze activiteiten op:

<https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/>

Fb: <https://www.facebook.com/destadsmus>

Vergeet je lidmaatschap niet te hernieuwen!

Help ons om ook in 2025 de natuur in onze stad te beschermen en uit te breiden. Schrijf je lidgeld (€38 voor het hele gezin) over op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 van Natuurpunt, met vermelding van je naam, lidnummer en adres.

Alvast hartelijk bedankt!
Het vrijwilligersteam van Natuurpunt Antwerpen Stad